

“...a verset nem írják: a verset élve élik!”

Utassy József síremléke előtt

Pontosan három éve hunyt el az elmúlt század második felének rendhagyó tehetségű, nagy költője, Utassy József. Ismert, hogy síremlékének tervezett avatása idején, 2013. március 15-én a fiatal évszázad-évezred eddigi legnagyobb, tavaszi havazása, hóvihara volt, ami meghiúsította az elképzelt ünnepi megemlékezést. A közlekedési fennakadások, az útlezárások, a forgalmi káosz miatt a távolabbról várt résztvevők, így a pesti íróbarátok sem tudtak az eseményre ideérkezni.

Különös, de a költőre jellemző fordulat volt ez, gondoltuk is magunkban: “Na, Dzsó már otthon van az égben, úgy “zúg március”, ahogy ő akarja. Így tudatja velünk, hogy elégedetlen a világgal.” 2013. március 15-én – 16-án a rédcisi temetőben csak a legszűkebb körben lehettek jelen családja tagjai, közelben lakó barátai és tisztelői.

Még Mihály Gábor szobrászművész, a gyönyörű Utassy emlékmű alkotója sem tudta leküzdeni a szélsőséges időjárási viszonyokat.

Ma viszont szép számmal eljöttünk, hogy halála évfordulóján megemlékezzünk pusztulás fölé növvő, nagyformátumú életművéről, és részt vegyünk az érte mondott szentmisén, síremléke ünnepi felavatásán, megáldásán.

Utassy József már kis gyermekként letehetetlen keresztet kapott az sorstól: „Amikor apám elesett, én akkor tanultam járni. Anyámnak a gyászkezdőn is átíjted az arca: mi lesz most velünk?”- írja. Amikor 1961 őszén, húsz évesen felvették a budapesti ELTE Bölcsészettudományi Karára, még nem sikerült publikálnia írásait, de érett, szép versei ma is érvényesen őrzik a modern nagyvárossal való találkozását: „Csak ácsorgok a Nagy Szavak körútján! / A kirakat csörren tekintetemtől. / Az árak bércein el-eltűnődöm. / Belátni onnan múltam és jövőm.” (A Nagy Szavak körútján, 1967)

Nemcsak a szülőföld világából való kiszakadás tette próbára, de már ekkor is tudta, hogy tétje van a költői felelősségvállalásnak: “Maradtál volna a felvégben inkább! / Nem perzselné talpadat most a szószék. / Palócföldön porosodó faludban / pofozkodnál az asszonyok valóért.(...) // A csodaszarvas igazságot üződ. / Verejtékes vágtd micsoda hajsza! / Ha el nem éred, érte fogsz kimúltni, / ha meg eléred, úgy lehet, miatta.”

Öt-hat évvel az 56-os forradalom leverése után a politika szemében megengedhetetlen volt ez az igazság-kereső hang (persze később se szerették jobban.). Nem csoda, hogy pályája nehezen indult. Ekkor, egyetemi éveiben kötött életre szóló barátságot hasonló gondolkodású nemzedéktársaival, az együtt megszerkesztett *Elérhetetlen föld* című antológia költőivel, a *Kilencekkel*, és itt talált rá későbbi feleségére, Horváth Zsókéra is.

Ha a politikusok nem is, az olvasóközönség hamar szívébe zárta a fiatal költőt: a *Zúg március*

című vers Petőfit ébresztő sorai szállóigévé lettek. A rendszerváltozást követően is nem egyszer elhangzottak – a költő előadásában is – a Nemzeti Múzeum lépcsőjéről: “*Szedd össze csontjaid, barátom: / lopnak a bőség kosarából, // a jognak asztalánál lopnak, / népek nevében! S te halott vagy?!*”

A csaknem egyidőben megjelenő első verseskötetnek és a cenzúra mocsarain nehezen, de átvergődő KILENCEK antológiának, az általa is kezdeményezett *Elérhetetlen földnek* a sikere ellenére, vagy épp azért, újabb kötete megjelenésére nyolc évet kellett várnia. Ez a várakozás végzetesnek bizonyult a lobbanékony alkatú fiatal költő számára: 1974-ben túlfeszített idegrendszerét megtámadta, és egész további életét megpecsételte a betegség. Ez is belejátszott abba, hogy végletes ellentéteiben érzékeli és élje meg a világot. A “kivert kutya”-hűség, az el nem fogadott hűség, az értelmetlen – vagy értelmetlennek tűnő – életáldozat az ő sorsát is jellemezte. De ugyanerre a tragikumra ismert hazája történelmében is. Lírájában így fonódott össze a krisztusi sors az igazságtalan harcokban

elpusztult nemzedékek sorsával, a magyarság sorsával: *„Kiért sírhatok én, kiálthatok, miként / bárányvér fü után!... // Istenre esküszik, / s Pilátus piacán / harmincezüstködik / rongy bajtársad: Hazám! //... Légy pogány, keresztény: / ott függsz a távcsöves / puskák célkeresztjén, / hajnalok hajnalán! // Bükkszenterzsébeti senkim, Jézus Krisztus: // Apám, Édesapám!” (Ismeretlen katona)*

Lírája úgy tört fel a huszadik és huszonegyedik század szövegóceánjából, mint egy tenger alatti vulkán. Életének hatvankilenc esztendejében olyan költészetet alkotott, amely hitelesen bizonyítja, hogy az igazság tüzeiben izzó szónak ma is hatalma van. Legyen fényes az emlékezete, amilyen fényesek verseiben a szavak.

Költőbarátai és a Magyar Művészeti Akadémia nevében hajtom meg a fejemet Utassy József életműve, irodalmi hagyatéka előtt.

*(Elhangzott a rédicsi temetőben,
2013. augusztus 27-én, a költő síremléke előtt.)*